

Aktualnosti

RAD KAO TEMELJNI ZAHTJEV LJUDSKE NARAVI

Čovjek je stvaralačko biće, pozvan po naravi na djelovanje dovršiti Božje stvaranje. Ne mijenja čovjek radom samo materijalni svijet nego usavršuje samog sebe, postaje čovječniji. Ljudski rad proizlazi iz osobe koja kao da predmetima utiskuje svoj pečat i podvrgava ih svojoj volji (*Gaudium et spes*, br. 67).

Ako je smisao čovjekove egzistencije u stalnoj težnji za napretkom i usavršavanju svega što postoji i samoga sebe, onda je rad i radni odgoj u žarištu tog procesa jer omogućuje neprestani napredak i usavršavanje. Čovjek svojim radom prihvaća i ostvaruje svoje ljudske dužnosti u odgovornosti prema društvu. U životu ljudi zajednički rade, surađuju u radu, razvijaju se kao društvena bića. Rad povezuje ljude. ¹

Rad u službi osobnog usavršavanja čovjeka

Čovjek svojim radom ne samo da preobrazuje stvari i društvo, već usavršuje samoga sebe. Puno toga uči, razvija svoje sposobnosti i samoga sebe premašuje. Taj razvitak, ako se ispravno shvati, vrijedi više nego samo nagomilavanje vanjskog bogatstva. Čovjek vrijedi po onome što jest, a ne po onome što ima (GS, br. 35). Rad može postati izvor sreće i zadovoljstva. Uspjeh u radu oduševljava i pokreće osobu u ostvarivanju novih radnih pothvata.

Radom čovjek popravlja uvjete svojega života, kako bi bolje odgovorio zahtjevima i potrebama svoje naravi, ima više mogućnosti posvetiti se djelatnostima koje razvijaju njegovu osobu (kulturi, bogoštovlju, športu, susretu s drugima) i u nekom smislu postaje više čovjek.

¹ Usp. ANTE VUKASOVIĆ, *Pedagogija*, Hrvatski katolički zbor "Mi", Zagreb, 16.

Osobu usavršavaju ne samo veliki, javno priznati poslovi, kao znanstveni pronalasci, nego i oni mali, svakidašnji, najnezatniji i najnevredniji u ljudskim očima. Svaki pojedinac ima zadaću ostvariti vlastiti zadatak u profesiji u kojoj radi; primljene darove usavršiti i tako postići svoju puninu.

Rad i djelovanje koje čovjek izvršava, zadobiva svoju puninu jedino snagom Božjeg dara i poslanja koje je upravljeno čovjeku. Podnoseći mučan napor, rada u jedinstvu s Isusom, obrtnikom iz Nazareta i propetim na Kalvariji, čovjek na neki način surađuje sa Sinom Božjim u njegovu otkupiteljskom djelu. On se iskazuje učenicom Kristovim noseći križ, svaki dan u djelatnosti koju je pozvan vršiti.

“U ljudskom radu kršćanin nalazi komadić križa Kristova i prihvaća ga u istom duhu otkupljenja s kojim je Krist prihvatio križ za nas. Zahvaljujući svjetlu kojim nas prožima Kristovo uskrsnuće, u radu uvijek nalazimo iskru novoga života, novog dobra, nalazimo nagovještaj “novog neba i nove zemlje” (Usp 2 Pt 3, 13; Dj 21, 1) u kojima čovjek i svijet imaju udjela naporom rada”(Ivan Pavao II., *Laborem exercens*, br. 27).

Iščekivanje nove zemlje nikako ne smije oslabiti, nego mora razbuditi u nama brigu za izgradnju ove zemlje gdje raste Crkva koja nam već pruža neku sliku onog boljeg svijeta.

Rad u službi zajednice

Ljudska inteligencija pronalazi proizvodne mogućnosti zemlje i višestruke načine kojima se mogu zadovoljiti ljudske potrebe. U solidarnoj suradnji ljudi stvaraju se radne zajednice, uvijek sve širih i dostojnijih povjerenja, kako bi se izvela promjena ljudske prirodne okoline. Taj proces uključuje važne kreposti, kao marnost, radinost, razboritost u preuzimanju razumnih rizika, dostojnost povjerenja i vjernost u međuljudskim odnosima (usp. Ivan Pavao II., *Centesimus annus*, br. 32).

Svakome mora biti omogućeno da u radu crpi sredstva za uzdržavanje života svoga i za služenje ljudskoj zajednici, muškima i ženscima, zdravima i prikraćenima, domaćima i useljenicima. Već prema prilikama, društvo mora pomoći svojim građanima da si priskrbe rad i zaposlenje.

Rad je, na neki način, uvjet koji omogućuje zasnivanje obitelji, jer obitelj iziskuje sredstva za život, koja čovjek normalno stječe radom. Rad i radišnost uvjetuju i cio odgovorni proces unutar obitelji.

Zajednički život u obitelji, vjerskim ili nekim drugim zajednicama, uz blagodati koje iz njega proizlaze, zahtjeva žrtvu i odricanje od svih. Međutim, često je teret rada loše raspoređen. Godinama se ramena što nose najveći dio tereta sagibaju, a preko te žrtve ostatak družine, zahvaljujući toj

žrtvi, može mirno ići kroz život. Ali gle! Ispod tih ramena je srce, a u tom srcu, malo po malo, klija čir samosažaljenja, raste u dugim, tihim, osobnim razmišljanjima. Jednog dana, jednog ružnog dana, povodom nekog teškog napora ili poradi uboda neke nutarnje igle, čir prsne i prosipa po tijelu svoj fini otrov! "Dosta, sad dosta! Bio sam do sada vaš sluga a niste ni primjetili, žrtvovao sam život dok ste se vi zabavljali...! Kako mogu voljeti, uistinu voljeti brata koji živi iz dana u dan na mojim leđima i plaća mi ravnodušnošću, a često i prijezirom? Kako se mogu ugodno osjećati u samostanu u kojem braća nisu povelala računa o mojoj pravoj ličnosti i nisu shvatila moje zasluge? Kako još mogu s voljom raditi u poduzeću gdje su unaprijedili nesposobnjakovića, a mene gurnuli u stranu, osudili na svakodnevnu jednoličnost? Ne, ne može se... i doista više ne mogu voljeti. Ali ne moći voljeti nije više mala stvar. Ljubav, bilo mi to drago ili ne, svrha je mog života, razlog moga postojanja, jedina prava radost koje se nikad zasititi ne možemo kad je jednom steknemo"²

Na ovaj problem Isus nam odgovara svojim životom. Samo u njemu čovječanstvo može naći svoje najveće dostojanstvo i vrijednost, najdublji smisao i jedini pravi uzor.

Jer on, koji je jedini bio nevin, prava nevinost, sagnuo je glavu pod udarcima, nije se pozivao na pravednost, platio je na svom tijelu i duhu grijeh svih. Od toga časa zauvijek je uveden zakon proštenja, milosrđa i ljubavi koja ide iznad pravde. Tako je završila epoha samosažaljenja i započela je, s Kristom, dinastija žrtve. Prave žrtve, tihe žrtve, žrtve kao što se žrtvuje janje, žrtve koja prihvaća da bude žrtva i koja u plamenu svoje ljubavi spaljuje suharke nepravde.³

Kršćanin koji zanemaruje svoje vremenite dužnosti, zanemaruje i svoje dužnosti prema bližnjemu i prema samome Bogu, te dovodi u pitanje svoje vječno spasenje. Neka se kršćani radije vesele, što po primjeru Krista koji je provodio život radnika, mogu sve svoje ljudske djelatnosti obavljati tako da ljudska, obiteljska, profesionalna, znanstveno tehnička nastojanja ujedinjuje u životnu sintezu s religioznim vrjednotama pod čijim se uzvišenim vodstvom sve upravlja na slavu Božju (GS, br. 43). Kršćani ni ne pomišljaju da se dostignuća što su ih ljudi svojim silama stvorili suprotstavljaju Božjoj moći i kao da bi razumna stvorenja bila takmac Stvoritelju. Naprotiv, oni su uvjereni da su pobjede čovječanstva znak veličine Božje i plod neizrecive njegove zamisli... Iz toga se jasno vidi da poruka ne odvraća ljude od

² CARLO CARRETTO, *Pisma iz pustinje*, Radosna vijest, Sarajevo, 1973, 129 - 130.

³ Usp. Isto, 133.

izgradnje svijeta niti ih potiče da zanemare dobra drugih ljudi, nego ih, naprotiv, na to još jače obavezuje (GS, br. 34).

Zlouporaba rada i radnika

Radom čovjek otkriva prirodne sile, ali ih ne uspijeva uvijek svladati i usmjeriti ih na dobro čovječanstva (GS, br. 4). Štoviše, iz iskustva se zna, da sve što je inteligencijom proizvedeno može se okrenuti i na uništenje čovjeka. Uzrok tomu treba tražiti u čovjekovoj sklonosti grijehu i u tomu što duhovni napredak ne ide u korak s tehničkim progresom. Zbog svega toga čovjek osjeća gotovo egzistencijalnu nesigurnost za svoju budućnost i za budućnost svijeta.

Samovolja, nasilje, nepravda, grabež neprestano čine od rada ne samo preteški teret već i područje mržnje i razdora.⁴ Umjesto da podupru težnju cijeloga čovječanstva za dobro, rad i njegovi plodovi često ostaju u rukama nekolicine, dok veliki dio čovječanstva trpi zbog nedostatka i najpotrebnijih dobara za život. Zbog grijeha rad uistinu sadrži i napast da čovjek zaboravi na pravednu uporabu dobara i na pravedan odnos prema drugima i prema samome Bogu (GS br. 37). Mnogi pobornici "materijalističke i ekonomističke" misli shvaćaju i tumače rad kao neku vrst robe koju radnik - posebice industrijski radnik - prodaje poslodavcu koji je istovremeno vlasnik kapitala, tj. svih sredstava rada i sredstava koja omogućavaju proizvodnju.

Sve što vrijeđa integritet i dostojanstvo ljudske osobe kao što su neljudski uvjeti života, nedostojni uvjeti rada gdje se s radnicima ne postupa kao sa slobodnim i odgovornim osobama nego kao s prostim sredstvima zarade, svi ovi postupci sramotni su već sami po sebi i dok truju ljudsku civilizaciju osobito stoje nasuprot s čašću koju je čovjeku dao Stvoritelj (GS br. 27).

Rad - pravo svakoga čovjeka

Osobito je bolan problem kad nezaposlenost pogađa prvenstveno mlade koji, pošto su se pripremili odgovarajućom kulturnom, tehničkom i profesionalnom formacijom, ne uspijevaju naći zaposlenje i s ogorčenjem gledaju kako se izjalovljuje njihova iskrena volja da rade i njihova raspoloživost da preuzmu na sebe odgovornost za ekonomski i društveni

⁴ Rad, XAVIER LEON - DUFOUR, *Rječnik biblijske teologije*, KS, ZG 1993, 1064.

razvitak zajednice. Dužnost je poslodavca odlučno djelovati protiv nezaposlenosti koja je uvijek zlo, a kada dosegne određene dimenzije, postaje prava društvena nevolja.

Obveza doprinosa za nezaposlene, tj. dužnost da se pruži nužna potpora za život nezaposlenih i njihovih obitelji, jest dužnost koja proizlazi iz temeljnog načela moralnog reda na tom području, tj. načela o zajedničkoj uporabi dobara ili, govoreći još jednostavnije, iz prava na život i postojanje. Ako se baci pogled na cjelokupnu ljudsku obitelj po svojoj zemlji, čovjek se mora osjetiti pogođenim uznemiravajućom činjenicom golemih razmjera: dok s jedne strane prilično velik dio prirodnih bogatstava ostaje neiskorišten, s druge strane postoje gomile nezaposlenih, poluzaposlenih, neizmjereno mnoštvo izgladnjelih. Ta činjenica, bez sumnje, svjedoči kako unutar pojedinih političkih zajednica i u njihovim međusobnim odnosima na konkretnoj i svjetskoj razini - što se tiče organizacije rada i zaposlenja, ima nešto što ne funkcionira, i to baš na najkritičnijim i najvažnijim točkama društvenog života (LE, br. 18).

Problem rada u Hrvatskoj

Na ovaj veliki problem modernoga društva nisu u stanju odgovoriti ni najrazvijenije države, pa ni Hrvatska koju je zahvatio vihor rata i razaranja. Zbog rata, ali i sve veće nejednakosti ugrožava se ravnoteža društva. Nelegalna veza između monopola određenih poduzetnika i države opterećuje opće troškove društva. Obezvrijeđivanje radne snage pod izlikom obnove dinamičnosti gospodarstva vodi dubokoj deontološkoj krizi radničkog pitanja.

Kako to da su se neki poduzetnici u Hrvatskoj nevjerojatno obogatili poslujući s državom, dok su druga poduzeća zbog neplaćanja države morala propasti a njezini radnici ostati na ulici?⁵

Tu je i problem nedovoljne brige o demobiliziranim braniteljima, invalidima Domovinskog rata i obiteljima poginulih branitelja. Njihove traume, koje su doživjeli u ratu i zbog rata, bit će zaliječene jedino primjerenom društvenom brigom o njima. Nebriga društva donosi im nova, još bolnija poniženja i patnje.

Svakome u Hrvatskoj trenutna situacija treba postati jasan znak ozbiljnosti vremena u kojem živimo. Poslije slobode koja je plaćena golemim žrtvama treba shvatiti i prihvatiti da nije trenutak za životarenje,

⁵ Usp. DARKO PLEVNİK, *Društvo voštanih figura*, Slobodna Dalmacija, Split, 17. veljače 1996, 6.

stranačko nadmudrivanje, lažna obećanja, politički diletantizam, borbu za vlast, traženje "službenog krivca" i čekanja da nam netko drugi rješava naše vlastite probleme. Obnovljenje dolazi preko moralne obnove svih odgovornih i radnika i poslodavaca i države i sindikata. Ne po svaku cijenu forsirati gospodarski napredak na štetu zaposlenosti.⁶

Ne surađivati u zlim činima

Kršćani su, kao i svi ljudi dobre volje, pozvani, zbog teške obveze u savjesti, da formalno ne surađuju u takvim činima koji su, premda dopušteni civilnim zakonodavstvom, u suprotnost s Božjim zakonom. Doista, s moralnog stajališta nikad nije dopušteno surađivati u zlu. Takva suradnja događa se kad se izvrše djela, zbog same svoje naravi ili zbog oblika koje zadobiva u određenom kontekstu, procjeni kao izravno sudjelovanje u nekom činu protiv nedužnog ljudskog života ili kao sudjelovanje u nemoralnoj namjeri glavnog počinitelja. Ta suradnja nikad ne može biti opravdana, ni pozivanjem na slobodu drugoga niti oslanjanjem na činjenici da je građanski zakon predviđa: za djela koja svatko osobno izvršava, doista, moralna odgovornost kojoj nitko ne može izbjeći i prema kojoj će sam Bog svakoga suditi (Usp. IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae*, br. 75).

Zaključak

Čovjek treba nasljedovati Boga i kad se odmara i kad radi, jer je Bog sam htio predstaviti svoje stvaralačko djelo u obliku rada i odmora. To djelo Božje nastavlja se u svijetu svakog dana kako svjedoče Kristove riječi: "Moj Otac radi stalno..." (Iv 5, 17). Radi svojom stvaralačkom snagom držeći u egzistenciji svijet koji je pozvao u bivstvo iz ničega, i djeluje svojom spasonosnom snagom u srcima ljudi, koje je od početka odredio za "odmor u zajedništvu sa sobom, u kući Očevoj" (Iv 14, 2).

Čovjek se osjeća neograničenim u svojim željama i pozvanim na viši život. Da bi se to postiglo jedini je put odricanje i napor, ostavljajući po strani sve ono što je drugotno. Jedino preko žrtve i rada moguće je razviti osobnost i moralne kvalitete dotične osobe. Da bi bili sposobni za odricanje potrebno je pronaći nutarnji skup vrjednota koje opravdavaju taj napor.

fra Josip Cvitković

⁶ Usp. JOSIP JELENIĆ, *Problem nezaposlenosti prema socijalnom nauku Crkve*, Obnovljeni život, Zagreb 1993, 72.